

Реферат на тему: "Тигролови Багряного"

Іван Багряний

Реферат на тему:

Тигролови

Роман "Тигролови" написаний І. Багряним протягом 1943—1944 рр. На літературному конкурсі у Львові ця книга під назвою "Звіролови" (скорочений варіант "Тигроловів") розділила перше місце з повістю Тодося Осьмачки "Старший Боярин". Роман зразу було перекладено англійською, німецькою та голландською мовами, що свідчить про його популярність за рубежем і увагу іноземного читача до тогочасної радянської дійсності.

Ще у Львові І.Багряний якось розповідав друзям про життя українців на Далекому Сході, яке він пізнав, перебуваючи там на засланні. Висловлював неодноразово жаль, що жоден вид мистецтва художньо не досліджував, не сказав правди про долю закинутих на Зелений Клин українців, їх боротьбу за виживання в умовах суворой природи, про національні проблеми. Таку книгу, в якій розповідається про українську родину Сірків, що зберегла національні традиції в далекій тайзі, та окриленого національною ідеєю відродження гетьманського правнука Григорія Многогрішного — особи сильної і безкомпромісної, й написав Іван Багряний.

Сюжетна канва роману побудована навколо двох постатей — Григорія Многогрішного і майора НКВС Медвина. Їх двобій — це боротьба Людини із світом п'їтьми і пекла. Автор, як очевидець, змальовує страшні картини знущання над людьми, приниження їх людської гідності, насильства, приреченості на забуття в пеклі концтаборів.

Головний герой роману Григорій Многогрішний — нащадок українського гетьмана Дем'яна Многогрішного — "юнак 25 літ, русявий, атлет, авіатор... Суджений на 25 років..." Такий портрет Григорія змальовано в телеграмі-блискавці, що полетіла по всіх прикордонних заставах після його втечі з поїзда — "велетенського двоокого циклопа", — який мчав у своїх шестидесятьох рудих домовинах в'язнів з України на Колиму". На кожній зупинці майор Медвин перевіряв присутність Григорія серед в'язнів. Та не впокорився гетьманський нащадок, не змирився зі своїм, здавалось би, безвихідним становищем. Вирізвавши у вагоні отвір, він вистрибує із черева страшного дракона і опиняється на волі. Своїм відчайдушним вчинком Григорій вселяє в душі в'язнів упевненість у перемозі над світом п'їтьми, засвідчує, що навіть приречена на смерть людяна нездоланна, коли вона сповідує високу духовність і над усе цінить людську гідність.

У тайзі Григорій знаходить тепло, затишок і кохання в родині полтавських переселенців Сірків. Добрий душею старий Сірко, його лагідна дружина, щира в

коханні Наталка відіграли зболене серце і поранену душу колишнього в'язня, повернули його до життя. Однак Григорій знав, що Медвин не залишить його в спокої, буде шукати і в тайзі. Так і сталося. При першій нагоді Григорій поквитався зі своїм кривдником. І не тільки зі своїм. Такі дракони, як Медвин та їх поплічники, нищили мільйони людей, гідно представляючи систему сталінського терору.

Перемога Григорія над "людоловом" Медвиним символізує боротьбу гордого і волелюбного українського народу проти жорстокого тоталітарного режиму, що калічив людей фізично, але не зміг подолати їх духовність, бо, як говорить один із в'язнів, "ліпше вмирати, біжучи, ніж жити, гниючи!"

Перечитуючи твір, зупиніться на тих розділах, сценах, фактах, що найбільш повно характеризують героїв-антиподів:

Григорія Многогрішного і Медвина. Випишіть для себе уривки, де йдеться про мужність і витримку головного героя та про долі інших персонажів, скалічених репресивною системою.

Пригадую, як наш славетний режисер Юрій Іллєнко вимріявав створити кінофільм за "Тигроловами", захоплений можливістю образно сконцентрувати в символічних драконах експресах своєрідні типологічні ряди-свідчення про сталінський тоталітарний режим, через жанр пригодницького фільму відкрити мужність і нескореність української людини, в свідомості якої, в почуттях і характері злютована духом непокори і поривання до волі багатовікова енергія мільйонів українців.

Іван Багряний волею трагічних обставин "помістив" у цей страхітливий ешелон смерті — спецешелон ОГПУ—НКВД себе, свою долю, вивищуючи її до образу-символу непокірної і гордої, волелюбної і сплюндрованої України. Через те герой його "Тигроловів" є гордим нащадком першого каторжанина Сибіру, правнуком гетьмана Дем'яна Многогрішного. Через те Григорій Многогрішний з волі автора здійснює неможливе — вистрибує майже у пащу смерті із черева скаженого дракона і цим божевільним протестом відживлює в тисячах змарнованих, знеособлених в'язнів почуття людської гідності, надії, переконання, що серед них, приречених, є такі, що не здаються, воліють "ліпше вмирати, біжучи, ніж жити, гниючи!"

Герой роману "Тигролови" Григорій Многогрішний не скорився, не змирився із своїм насильницьким нав'язаним йому статусом в'язня жахливої системи і залишився Людиною. Для Івана Багряного — людини і художника — це головне: переконати читача, упевнити його в тому, що за будь-яких обставин особистість може і повинна бути Людиною. Навіть у череві оскаженого від шаленого лету етапного ешелону, який несе у безвість, 'у забуття, мов на хвості диявольської комети, таємничу легенду про зникнення душ. Хай один, лише один він, безумний сміливець Григорій Многогрішний, не змирився з приреченістю на забуття в жахливій легенді про зникнення душ у пеклі концтаборів, збунтувався, вирвався з пащі цього дракона. Але це вже перемога людей, це вже свідчення нездоланності духу і можливості поборення оскаженої потвори.

А слідом за велетенським двооким циклопом цією ж Транссибірською магістраллю

котився радісний і святковий, переповнений світлом, сміхом, дзвоном, квітами, піснями, інший експрес. Він мчав на край землі "цвіт робітничо-селянської імперії у всій його величі і багатогранності" — шукачів карколомних пригод, миттєвого щастя, втікачів у невідоме, авантюрних ентузіастів і новітніх конкістадорів... "Цілий експрес був набитий ними, творчими окремих світів — світів на колесах, — і в той же час відтворюючи копію тієї фантастичної "шостої частини світу" — копію в мініатюрі, трохи причепурену і розгальмовану".

Ці новочасні любителі-тигролови-авантюристи, любителі екзотики, пройдисвіти, контрабандисти, розтратники і можновладні бюрократи поєднані в цій своєрідній екстериторіальній державі блаженної незалежності з професійними тигрологами, які вирушають на полювання за людьми в ім'я збереження пролетарської держави, чистоти її ідеології. Сюжетна канва роману й вибудована на "полюванні" майора НКВД Медвина, новітнього тигролога, за гордим, не прирученим тоталітарною системою молодим "тигром" з України, який у тайзі знайшов волю, земляків, друзів, кохання... Григорій Многогрішний перемагає. Передусім тому, що не визнає себе нулем в історії, не озвірив, не перейнявся озлобленням і ненавистю до людей, зберіг у собі людяність, доброту, здатність співчувати, співпереживати і вірити, що людина може і повинна кинути виклик страшній системі і вистояти.

Іван Багряний вистояв. Після переховування на Далекому Сході він повертається нелегально додому. Бо вимріявав цей день повернення до щему серця. І цю невтомну спрагу за рідним краєм він виповів у "Тигроловах".

Коли Григорій і його наречена Наталка, яка ніколи не бачила своєї України, народилася і виросла на Далекому Сході, прорвалися крізь кордон і думками, мріями вже прокладали шлях у майбутнє, їх охопив могутній порив до досягнення України і бентежна віра "в свою зорю, що присвічувала їм шлях — шлях в життя. Шлях туди — десь на ту далеку, для одного з них зовсім незнану, сонячну Україну. А чи в героїчну битву і смерть за ту далеку, за тую незнану, за тую омріяну Україну".

Бо Григорій Многогрішний переміг. Переміг відчай і безвихідь, фізичну знемогу і підлість сталінських тигроловів, випростався велично і гордо. Бо залишився Людиною. Утвердився в переконанні, що людина — найвеличніша з усіх земних істот.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацій І.С. Краса і сила слова. — К., 1983. 96 с.
2. Гуляев Н.А. Теория литературы. — М., 1985. — 270 с.
3. Введение в литературоведение /Под ред. Т.И.Поспелова. — М., 1988.-320с.
4. Введение в литературоведение: Хрестоматия /Под ред. Г.А.Поспелова. — М., 1988. — 300 с.
5. Гречанюк С. На тлі ХХ століття. — К., 1990. — 310 с. Жулинський М. Із забуття — в безсмертя: сторінки призабутої спадщини. — К., 1990. — 446 с.

Тема викриття сталінізму логічно продовжується і в романі "Сад Гетсиманський". До певної міри цей твір, як і "Тигролови", є автобіографічним. У ньому подано детальні описи тюремного побуту, допитів, тортур. Зіставляючи певні факти з біографії Івана

Багряного і головного героя роману, ви можете побачити, що в їх долях є, звичайно, багато спільного. Однак помилково було б ототожнювати Андрія Чумака з автором, так само, як помилково було б ототожнювати з автором головного героя "Тигроловів" — Григорія Многогрішного. Гадаємо, що в даному випадку власна "тюремна практика" змушує художника мимоволі переходити на стиль мемуарний, а то й документальний. Це й дає підставу говорити про автобіографічність як "Тигроловів", так і "Саду Гетсимансь-копу".

Роман "Сад Гетсиманський" є гімном людській гідності на межі буття і смерті, а одночасно і гнівним вирокom тоталітарному сталінському режиму, який нищив мільйони людей без слідства і суду, а головне — без вини винуватих. У ньому йдеться про трагічну долю сім'ї сільського коваля Якова Чумака, зокрема, його наймолодшого сина Андрія.

Перед смертю старий Чумак хотів сказати синам останні напутні слова, дати свій духовний заповіт, який, на його думку, зміцнюватиме їхні сили, допомагатиме витримати у складному житті іспит на людяність. До батьківської хати злітаються сини-соколи: командир стрілецької дивізії Микола, моряк—чорноморець Михайло, військовий пілот і командир Сергій та наймолодший, інженер і арештант, Андрій. Сповнені журбою, бо не застали батька живим, і радістю зустрічі через багато років брати не встигли й розглянути один одного, як у хаті з'явилися енкаведисти і заарештували Андрія. З цього моменту й розпочалися для братів "Дантові кола" знушань, образ і провокацій.

Прізвища змальованих у романі слідчих НКВС, тюремних адміністраторів, в'язнів не вигадані. Автор, як він сам говорив, зберіг їх для того, щоб нащадки знали катів народу, а жертви не залишилися безіменними.

Ідея твору, світоглядна концепція автора розкривається через діалоги між катами і жертвою. Слідчі відстоюють світ, в якому "людина є пшик" і де "людей вистачить", скільки не вбивай. А герой терпить будь-які тортури і не ламається, бо за ним світ, де вічна лише людська душа, а система — минула. Андрій і його слідчі, мов Христос і Понтій Пілат, проходять перед грядущими віками, перед нами і перед нашими дітьми, і далі—Слідчі Великий, Фрей, Сергеев, Донець — породження неможливого механізму сталінської репресивної машини. У кожного з них свої методи і стиль роботи, своя знівечена доля і душа, але спільний на всіх страх і приреченість, приховані жорстокість і цинізм.

Андрій же, як і його брати та друзі з ув'язнених, — натура духовно цілісна. Він не жертвує собою чи будь-ким в ім'я ідеї, вігі живе в ім'я того, у що вірить. Як і для більшості однока-мерників, для Чумака головне — не втратити в собі Людину серед цього гвалту, не стати "пшиком", не визнати себе винуватим без вини.

Страшним був вирок для дітей сільського коваля Чумака. Чотирьох синів і зовсім юну сестру їх Галю засуджено до розстрілу. Ніхто з них не просив помилування, бо не визнавав "пролетарського правосуддя, здійснюваного за каблуками й палкою", як і "соціалізму, будованого тюрмою і кулею". Заміна розстрілу двадцятирічною каторгою

мало що змінила в їхньому сплундрованому житті. Але віриться, що і через ці довгі роки вони пройдуть без злості і ненависті, винесуть все, що приготувала їм доля, залишаться справжніми патріотами України.

Згодом у романі "Сад Гетсиманський" (1950), який Володимир Винниченко назвав "великим, вопіючим і страшним документом", письменник наголосить: "Людина — це найвеличніша з усіх істот. Людина — найнещасніша з усіх істот. Людина — найпідліша з усіх істот.

Як тяжко з цих трьох рубрик вибрати першу для доведення прикладом".

Іван Багряний на доказ правомірності "першої тези" знову кидає людину у вогненну пашу диявола, "обираючи" для цього нелюдського іспиту на людяність молодого хлопця Ан дрія Чумака. Розповідає про чотирьох синів старого, вже померлого Якова Чумака, який ніби духовно підтримує і "супроводжує" свого наймолодшого — Андрія — лабіринтами внутрішньої тюрми НКВД, у якій він з чиеїсь підлої намови мусить пройти всі Дантові кола тортур, нічних допитів, образ, знущань, провокацій кривавої ежовської епохи. І знову, як за Григорієм Многогрішним, так і за Андрієм Чумаком, вивищується постать їхнього творця, який наділив своїх героїв власними переживаннями,¹ а головне — спогадами, враженнями. "Всі прізвиська в цій книзі, як то прізвиська всіх без винятку змальованих тут працівників НКВД та тюремної адміністрації, а також всі прізвиська в'язнів (за винятком кількох змінених), — є правдиві", — зазначив Іван Багряний на передтитильній сторінці "Саду Гетсиманського". Волів, щоб світ знав і цих державних тигроловів і щоб їхні жертви не пропали безвісти, безіменні, намагався детально виписати, іноді й на шкоду художності, страшний щоденний побут безневинних грішників цього пекла на землі. Авторська уява тут була недоцільна, творяща емоційна сваволя його образного мислення згасла перед глухою пільмою сталінського тюремного пекла, в якому методично перетворювали людину на безлику, пасивну, гидотно покірну істоту.

Та славний ковальський рід Чумаків — чотирьох братів і сестри Галі — не скорився, не зламався під жорстоким тиском катувань, провокацій, інсинуацій, підлот, брехні... Брати вистояли. Вистояла і Галя, але не витримала знущань її психіка. Усіх їх прирекли до розстрілу, але розстріл замінили двадцятилітньою каторгою...

Цей роман — високий злет талановитого художника в ім'я ідейно-мистецького утвердження нескореності людини, для якої почуття національної гідності, патріотизм, моральна чистота та вірність заповітам, традиціям роду і народу є органічними, природними як саме життя, як дихання, як потреба діяти, боротися, перемагати. І брати Чумаки — Андрій, Микола, Михайло, Серьога — перемогли. Вони живі, і вони йдуть. "Зціпивши зуби, вони йтимуть через ніч злоби й зненависти, не здаючись доти, доки їм не перейдуть".

Примат мемуарності, документальної вірогідності описаних подій, напевне, відіграв значну роль у тому, що роман "Сад Гетсиманський", як і "Тигролови", як і публіцистичний лист-пояснення І. Багряного "Чому я не хочу вертатись до СРСР?", були перекладені на англійську, німецьку, французьку, італійську мови. Бо це був, по

суті,, перший у світовій літературі художній твір про дійсний стан речей у "шостій частині світу" — країні тюрем НКВД, концтаборів, етапів, допитів, провокацій... Європейська критика, зокрема члени французької Академії Гонкурів Андре Біллі та В. Вельмен, на сторінках "Ле Фігаро літтерер" (1961. — 13 травня) і тижневика "Ле Нувель літтерер" (1961. — 8 червня) відзначили емоційно пружний, експресивний, поетичний стиль Багряного-гуманіста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацій І.С. Краса і сила слова. — К., 1983. 96 с.
2. Гуляев Н.А. Теория литсратуры. — М., 1985. — 270 с.
3. Введение в литературоведение /Под ред. Т.И.Поспелова. —М., 1988.-320с.
4. Введение в литературоведение: Хрестоматия /Под ред. Г.А.Поспелова. — М., 1988. — 300 с.
5. Гречанюк С. На тлі XX століття. — К., 1990. — 310 с. Жулинський М. Із забуття — в безсмертя: сторінки призабутої спадщини. — К., 1990. — 446 с.